

Vadlīnijas
par Sabiedriskā labuma organizāciju
likuma būtību

2017.gads
Rīgā

Ievads.

Finanšu ministrija ir izstrādājusi Vadlīnijas/skaidrojumu par Sabiedriskā labuma organizāciju likuma (turpmāk – Likums) normām un to piemērošanu [sabiedriskā labuma organizāciju (turpmāk – SLO) reģistrēšanu, SLO darbības uzraudzību, darbības jomām – sniegts jomu skaidrojums u.c.].

Vadlīniju mērķis – izskaidrot Likuma būtību un tā piemērošanas praksi.

I. Sabiedriskā labuma organizāciju likums.

Likums stājās spēkā 2004.gada 1.oktobrī un tā mērķis ir veicināt biedrību un nodibinājumu, kā arī reliģisko organizāciju un to iestāžu (turpmāk – RO) sabiedriskā labuma darbību.

SLO ir biedrības un nodibinājumi, kuru statūtos, satversmē vai nolikumā norādītais mērķis ir sabiedriskā labuma darbība, kā arī RO, kuras veic sabiedriskā labuma darbību, ja šīm biedrībām, nodibinājumiem un RO piešķirts SLO statuss un, ja tās izlieto savus ienākumus darbībām, kurām nav komerciāla rakstura un, kuras vērstas uz sabiedriskā labuma darbības nodrošināšanu (Likuma 3.pants).

Likumdevējs ir noteicis, ka organizācijai, kas pretendē uz SLO statusu, jādarbojas Likumā noteiktajās jomās. Šim mērķim jāizriet no organizācijas statūtiem un tieši jāatspoguļojas organizācijas darbības mērķos un metodēs. Tāpat Likumā skaidri ir atrunātas SLO tiesības saņemt ziedojumus un pienākumi, kā arī ierobežojumi attiecībā uz ziedojumu izlietojumu.

SLO statuss dod potenciālajam ziedotājam skaidru ziņu, ka šī organizācija darbojas sabiedrības interesēs un Likuma ietvaros, kā arī to, ka organizācijas darbība tiek kontrolēta.

SLO darbības pamatprincipus nosaka Likums, kas definē sabiedriskā labuma darbību (Likuma 2.pants), kas izsmēloši uzskaita SLO darbības veidus (Likuma 2.panta pirmā daļa), regulē SLO statusa iegūšanas (Likuma 7.pants) un atņemšanas kārtību (Likuma 14.pants), definē, kas ir ziedojums (Likuma 9.pants), kā arī nosaka citus SLO darbības nosacījumus.

Likums nosaka:

- ✓ kas var būt SLO, t.i., biedrības, nodibinājumi, RO, kuras veic sabiedriskā labuma darbību;
- ✓ sabiedriskā labuma darbības jomas, t.i., labdarība, cilvēku tiesību un indivīda tiesību aizsardzība, pilsoniskas sabiedrības attīstība, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšana, sporta atbalstīšana, vides aizsardzība, slimību profilakse un palīdzības sniegšana katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, kā arī trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšana (jomu skaidrojums – pielikumā);
- ✓ kas nav sabiedriskā labuma darbība;
- ✓ definē, kas ir ziedojums un tā veidus;
- ✓ ka, SLO manta vai finanšu līdzekļi jāizlieto tai sabiedriskā labuma darbības jomai, kura minēta lēmumā par SLO statusa piešķiršanu attiecīgajai organizācijai, šīs organizācijas statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem;
- ✓ SLO statusa piešķiršanas un atteikumu piešķirt SLO statusu kārtību;
- ✓ SLO uzraudzības un SLO statusa atņemšanas kārtību;
- ✓ SLO darbības, kā arī mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojumus;
- ✓ Sabiedriskā labuma komisijas (turpmāk – Komisija) izveides kārtību, tās darbību;
- ✓ SLO reģistra vešanas un uzturēšanas kārtību;
- ✓ SLO mantas sadali organizācijas likvidācijas gadījumā.

II. Sabiedriskā labuma darbības definīcija.

Likuma 2.panta pirmajā daļā ir sniegta sabiedriskā labuma darbības definīcija. Sabiedriskā labuma darbības definīcija ir vispārīga, kā arī Likumā ietvertais sabiedriskā Vadlīnijas par Sabiedriskā labuma organizāciju likuma normām un to piemērošanu.

labuma jomu formulējums ir ļoti plašs. Praksē ir dota iespēja izvērtēt katru gadījumu atsevišķi, vērtējot gan organizācijas dokumentus, gan darbības plānus.

Sabiedriskā labuma darbība ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai kādai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz:

- ✓ labdarību,
- ✓ cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību,
- ✓ pilsoniskas sabiedrības attīstību,
- ✓ izglītības veicināšanu,
- ✓ zinātnes veicināšanu,
- ✓ kultūras veicināšanu,
- ✓ veselības veicināšanu,
- ✓ slimību profilaksi,
- ✓ sporta atbalstīšanu,
- ✓ vides aizsardzību,
- ✓ palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās,
- ✓ sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.

Skaidrojums par sabiedriskā labuma darbības jomām ir sniegts Vadlīniju pielikumā, sniedzot izsmeļošu skaidrojumu ikvienai SLO darbības jomai, pēc iespējas cenšoties aprakstīt plašāk ikkatru no Likumā definētajām jomām. Ņemot vērā aspektu, ka visiem SLO statusa piešķiršanas un SLO uzraudzības procesā iesaistītajiem veidojas dažāda izpratne par sabiedriskā labuma darbības jomām, lai novērstu iespēju interpretēt sabiedriskā labuma darbības jomas, Finanšu ministrija, balstoties uz esošo pieredzi un sadarbībā ar nevalstisko organizāciju (turpmāk – NVO), un Komisijas darbā iesaistīto ministriju pārstāvjiem, ir sagatavojusi jomu skaidrojumu šī Likuma izpratnē (skat. pielikumu).

Savukārt Likuma 3.pants nosaka subjektu loku, kas var būt sabiedriskā labuma organizācijas. Tādējādi ievērojot šī Likuma 3.pantu, par SLO var būt biedrības un nodibinājumi, kuru statūtos, satversmē vai nolikumā norādītais mērķis ir sabiedriskā labuma darbība, kā arī RO, kuras veic sabiedriskā labuma darbību, ja šīm biedrībām, nodibinājumiem un RO piešķirts SLO statuss un, ja tās izlieto savus ienākumus darbībām, kurām nav komerciāla rakstura un kuras vērstas uz sabiedriskā labuma darbības nodrošināšanu, ievērojot šā Likuma 11. un 12.pantā noteiktos ierobežojumus, t.i., viens no SLO darbības nosacījumiem - izlietot savus ienākumus tādām darbībām, kurām nav komerciāla rakstura.

III. SLO statusa piešķiršana un kritēriji SLO statusa piešķiršanai:

SLO statusa piešķiršanas viens no nosacījumiem ir prasība, ka iesniedzēja statūtos vai citā pamatdokumentā ir iekļauts mērķis veikt sabiedriskā labuma darbību (Likuma 7.pants).

Šobrīd Likums paredz, ka SLO statusu var saņemt gan jaundibinātas organizācijas, kuras tikko uzsākušas savu darbību, gan arī tādas organizācijas, kuras jau veic sabiedriskā labuma darbību. Komisija vērtē sabiedriskā labuma elementus jaunajai organizācijai, kura pretendē un SLO statusa piešķiršanu.

Jāuzsver, ka SLO statuss organizācijai ir ieguvums finansējuma piesaistei, jo ziedotājiem, veicot ziedojumus SLO, ir tiesības izmantot nodokļu atvieglojumus. Ja NVO nav iepriekš veikusi darbību, kas ir attiecināma uz sabiedriskā labuma darbību, tad, organizācijai piešķirot SLO statusu, balstās uz NVO statūtos norādītajiem mērķiem un to, ka organizācija veiks plānoto darbību, kas norādīta Iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapā (turpmāk – darbības plāna veidlapa) [apstiprināta ar Ministru kabineta 2010.gada 5.maija noteikumiem Nr.407 „Noteikumi par biedrības, nodibinājuma, reliģiskās organizācijas vai tās iestādes iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumu Nr.407)].

SLO statusa piešķiršanas kritēriji:

- ✓ tā ir biedrība, nodibinājums un RO;
- ✓ organizācijas pamatdokumentā – statūtos, satversmē vai nolikumā norādītais mērķis ir sabiedriskā labuma darbība;
- ✓ organizācija veic sabiedriskā labuma darbību;
- ✓ organizācija savu darbību veic kādā no Likumā noteiktajām darbības jomām;
- ✓ organizācija izlieto savus ienākumus darbībām, kurām nav komerciāla rakstura.

Lai iegūtu SLO statusu, organizācija iesniedz Valsts ieņēmumu dienestā (turpmāk – VID) iesniegumu par SLO statusa piešķiršanu (brīvā formā) un tam pievienoto darbības plāna veidlapu (ja organizācija dibināta tajā pašā gadā, tā aizpilda tikai veidlapas I daļu – par veikto sabiedriskā labuma darbību un III daļu – par paredzamo sabiedriskā labuma darbību). Darbības plāna veidlapas saturs noteikts Ministru kabineta noteikumos Nr.407.

Statusa piešķiršanas procesā, VID, sagatavojoties Komisijas sēdei, vērtē biedrību, nodibinājumu un RO dokumentus. SLO statusa piešķiršanas procesā tiek vērtēta organizācijas atbilstība Likuma nosacījumiem, kas attiecas uz organizācijas mērķiem, darbību un sabiedrībai sniedzamo labumu. Komisija sniedz VID motivētu atzinumu par biedrības, nodibinājuma vai RO atbilstību vai neatbilstību sabiedriskā labuma darbības būtībai. VID, pamatojoties uz Komisijas sniegto atzinumu, pieņem lēmumu par SLO statusa piešķiršanu viena mēneša laikā no iesnieguma iesniegšanas dienas vai no pēdējās saņemtās informācijas (dokumenta) dienas.

IV. Atteikums organizācijai piešķirt SLO statusu.

Likumā ir noteikti gadījumi par atteikumu piešķirt SLO statusu. Likuma 8.pants nosaka, ka VID lēmumu par atteikumu piešķirt SLO statusu pieņem, pamatojoties uz Komisijas motivētu atzinumu, ja:

- ✓ SLO statusa pretendenta (izņemot RO) darbības mērķis nav sabiedriskā labuma darbība un tā darbība neatbilst sabiedriskā labuma darbības būtībai;
- ✓ ja ir konstatēta SLO statusa pretendenta darbībā būtiski normatīvo aktu pārkāpumi;
- ✓ ja ir nodokļu parādi;
- ✓ ja Likumā noteiktajā termiņā nav iesniegti visi Likumā noteiktie dokumenti un ziņas.

Biedrība, nodibinājums, RO var vērsties VID ar iesniegumu arī par atkārtotu SLO statusa piešķiršanu (Likuma 15.pants).

V. SLO mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojumi.

SLO mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojumi ir noteikti Likuma 11.pantā. Spēkā esošais Likums aizliedz izmantot ziedojumus noteiktām darbībām – gan komercdarbības veikšanai, gan politisko partiju atbalstam, gan labuma nodrošināšanai organizācijas pārvaldes institūciju locekļiem un citi ierobežojumi. Ja SLO statusu ieguvušās organizācijas izmanto ziedojumus pretēji Likumā noteiktajam, un to var konstatēt, VID ir dotas tiesības atņemt SLO statusu.

SLO ierobežojumi:

- ✓ SLO nedrīkst izlietot savus ienākumus komerciāla rakstura darbībām (peļņas gūšanas nolūkā), t.i., SLO nedrīkst izlietot savus ienākumus peļņas gūšanas rakstura darbībām;
- ✓ SLO nedrīkst ziedoto mantu un finanšu līdzekļus izlietot politisko organizāciju (partiju) darbības vai to vēlēšanu kampaņu atbalstīšanai;
- ✓ SLO darbība nedrīkst būt vērsta uz savu biedru vai dibinātāju interešu un vajadzību apmierināšanu, izņemot, ja tā darbojas, lai aizstāvētu sociāli mazaizsargāto personu grupu un trūcīgo personu un ģimeņu tiesības un intereses.

VI. Labuma guvēji.

Lai izvērtētu SLO sabiedriskā labuma darbības nozīmīgumu, ir nepieciešams to vērtēt kontekstā ar sabiedriskā labuma guvējiem. Likumā ir noteikts, uz ko nav vēršama sabiedriskā labuma darbība, nevis ir uzskaitīts, kas var būt sabiedriskās labuma darbības labuma guvēji. Komisija, vērtējot SLO faktiskos darbības rezultātus, ir izveidojusi praksi vērtēt sabiedriskā labuma guvējus.

Jau šobrīd ir spēkā Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumi Nr.32 „Noteikumi par sociāli mazaizsargāto personu grupām”, kas definē sociāli mazaizsargāto personu grupas – sabiedriskā labuma darbības guvējus, kuru ienākumi un materiālā stāvokļa līmenis atbilst Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumos Nr.299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” prasībām (piemēram, ģimenes, kuras audzina trīs un vairāk bērnus, nepilnās ģimenes, invalīdi, 15-25 gadu veci jaunieši, ilgstoši bezdarbnieki, politiski represētas personas u.c.).

VII. Sabiedriskā labuma komisija.

Komisija (Likuma 6.pants) ir koleģiāla konsultatīva institūcija, kurā vienādā skaitā ietilpst pilnvarotas amatpersonas (Finanšu ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras ministrijas, Labklājības ministrijas, Tieslietu ministrijas un Vides un reģionālas attīstības ministrijas amatpersonas), kā arī biedrību un nodibinājumu pārstāvji, kuri ir kompetenti un kuriem ir pieredze kādā no sabiedriskā labuma darbības jomām. Līdz ar to tiek nodrošināta vispusīga SLO dokumentu un SLO darbības, kā arī SLO saņemto ziedojumu izlietojuma atbilstības Likuma nosacījumiem izvērtēšana. Komisiju vada Finanšu ministrijas pārstāvis.

NVO pārstāvju atlasī darbam Komisijā nodrošina Kultūras ministrija, organizējot atklātu konkursu uz Komisijas locekļa amata vietām.

Iesaistītie valsts institūciju un NVO pārstāvji gūst pieredzi, darbojoties Komisijā kā tās locekļi, vai ilgstoši darbojas NVO sektorā, tādējādi iesaistītajām personām ir liela pieredze gan darbojoties, gan izvērtējot SLO dokumentus.

VIII. SLO uzraudzība.

Saskaņā ar Likuma 13.panta pirmo daļu VID veic SLO darbības uzraudzības funkciju. Lai to realizētu, katra SLO ik gadu līdz 31.martam iesniedz VID iepriekšējā gada darbības pārskatu un gada pārskatu. VID šos dokumentus un citu VID rīcībā esošo informāciju apkopo un izvērtē, pēc tam iesniedz Komisijai, kura izskata un izvērtē SLO darbības atbilstību sabiedriskā labuma darbības būtībai.

No Likuma normām izriet, ka SLO statusa uzraudzība tiek veikta, vērtējot SLO saņemto ziedojumu un dāvinājumu izlietojumu un citu finanšu līdzekļu izlietojumu un to atbilstību Likumā noteiktajam.

VID sadarbībā ar Komisiju veic SLO darbības uzraudzību:

- ✓ veic VID saņemto SLO dokumentu un citas VID rīcībā esošas informācijas apkopošanu un izvērtēšanu;
- ✓ VID izskata un izvērtē katras SLO darbības atbilstību sabiedriskā labuma darbības būtībai;
- ✓ Komisija sniedz VID atzinumu par SLO statusa pretendenta atbilstību SLO statusam, lēmuma pieņemšanai par SLO statusa piešķiršanu, kā arī atzinumu par brīdinājuma izteikšanu un SLO statusa atņemšanu SLO;
- ✓ Tiesiskos lēmumus/administratīvos aktus pieņem VID, pamatojoties uz Komisijas sniegto atzinumu, izņemot Likumā atrunātos gadījumus;
- ✓ VID nodrošina SLO reģistra aktualizēšanu.

IX. Darbības, kas nav uzskatāmas par sabiedriskā labuma darbību.

Likuma 2.panta otrajā daļā ir noteikts, kas nav uzskatāma par sabiedriskā labuma darbību, t.i., tā ir tāda darbība:

- kas vērsta uz politisko organizāciju (partiju) vai to vēlēšanu kampaņu atbalstīšanu,
- tādā apjomā, kādā tā vērsta uz biedrības un nodibinājuma biedru vai dibinātāju un ar tiem saistītu personu privāto interešu un vajadzību apmierināšanu, izņemot darbību, ko veic biedrība vai nodibinājums, kas dibināts un darbojas, lai aizstāvētu sociāli mazaizsargāto personu grupu un trūcīgo personu un ģimeņu tiesības un intereses;
- kas vērsta uz ziedojumu vākšanu trešajām personām, par to ieturot samaksu, kas pārsniedz Likumā noteikto ierobežojumu administrēšanas izdevumiem.

Vienlaikus ir iespējams, ka SLO ienākumus var izmantot nevis tiešai peļņas gūšanai, bet pastarpināti, kas arī pielīdzināms to izmantošanai komerciāla rakstura darbībai un nav pieļaujams.

Likuma 3.pants noteic, ka SLO ir biedrības un nodibinājumi, kuru statūtos, satversmē vai nolikumā norādītais mērķis ir sabiedriskā labuma darbība, kā arī RO, kuras veic sabiedriskā labuma darbību, ja šīm biedrībām, nodibinājumiem un RO piešķirts SLO statuss un ja tās izlieto savus ienākumus darbībām, kurām nav komerciāla rakstura un kuras vērstas uz sabiedriskā labuma darbības nodrošināšanu, ievērojot šā Likuma 11. un 12.pantā noteiktos ierobežojumus.

X. Ziedošana, ziedojums, ziedojumu veidi, sponsorēšana.

Ziedošana ir ļoti izplatīta un atzīta prakse visā pasaulē. Pieredze rāda, ka ekonomiskās situācijas krīzes apstākļos sabiedrībai ir raksturīgāka labāka izpratne par sociāli maznodrošinātām sabiedrības grupām, kas savukārt ir veicinošs faktors ziedošanai.

Likumā ir dota ziedojuma un ziedojumu veidu definīcija sabiedriskā labuma darbības kontekstā.

Likuma 9.pants nosaka, ka *ziedojums* šā Likuma izpratnē ir manta vai finanšu līdzekļi, kurus persona (ziedotājs) bez atlīdzības, pamatojoties uz savstarpēju vienošanos, nodod sabiedriskā labuma organizācijai tās statūtos, satversmē vai nolikumā norādīto mērķu sasniegšanai un kuriem var piemērot nodokļu atvieglojumus.

SLO nodotā manta vai finanšu līdzekļi *nav uzskatāmi par ziedojumu* tādā apjomā, kādā SLO ir noteikts pretpienākums veikt darbības, kurām ir atlīdzības raksturs.

Ziedojumu veidi (Likuma 10.pants):

✓ Ziedojums ar noteiktu mērķi ir *mērķziedojums*, un tas izlietojams tikai līgumā paredzētajiem mērķiem. Mantas un finanšu līdzekļu bezatlīdzības nodošana nolūkā, kurš neatbilst sabiedriskā labuma organizācijas statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem vai kurš nav paredzēts ziedojuma saņēmēja sabiedriskā labuma darbībai, nav uzskatāma par ziedojumu.

✓ Ziedojums, kuram nav noteikts izlietojuma mērķis vai par kura nodošanu nav noslēgts rakstveida līgums, ir *vispārējs ziedojums*, un tas izlietojams statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem.

Praksē ir gadījumi, kad tiek jaukti termini „ziedošana” un „sponsorēšana”. Likumā arī nav definēts, kas ir sponsorēšana, taču šis jēdziens ir dots citu nozaru normatīvajos aktos.

*Sponsorēšana*¹ ir savstarpēji izdevīgs darījums starp sponsorējuma saņēmēju un devēju, un uz sponsorēšanas darījumiem nodokļu *atlaides neattiecas*. Tātad sponsorējums nav attiecināms tiešā veidā uz sabiedriskā labuma darbību.

¹ Definīcija izstrādāta sadarbībā ar VID un NVO pārstāvjiem
Vadlīnijas par Sabiedriskā labuma organizāciju likuma normām un to piemērošanu.

XI. SLO saimnieciskā darbība.

Biedrībai un nodibinājumam saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmās daļas nosacījumiem ir tiesības *papilddarbības* veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus.

Šobrīd likumdevējs nav noteicis pēc kādiem kritērijiem ir nošķirama biedrības pamatdarbība no papilddarbības, t.i., normatīvajos aktos nav noteikti kritēriji, saskaņā ar kuriem nošķirt biedrības vai nodibinājuma pamatdarbību no papilddarbības.

Tādejādi biedrības vai nodibinājuma veiktā saimnieciskā darbība ir jāskata kontekstā ar visu veikto darbību un atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta otrajai daļai biedrības un nodibinājuma ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai.

Biedrību un nodibinājumu naudas līdzekļu gūšanas avots ir ne tikai saimnieciskās darbības ienākumi, bet arī ziedojumi, dāvinājumi, dotācijas un biedru nauda.

Saskaņā ar Komerclikuma 1.panta trešo daļu saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību.

Atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likuma 13.panta trešajai daļai, t.i., biedrības un nodibinājumi tiek klasificēti atbilstoši to darbības jomai. Biedrību un nodibinājumu klasifikāciju nosaka Ministru kabineta 2015.gada 22.decembra noteikumi Nr.779 „Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi”.

Likums aizliedz SLO izmantot ziedoto naudu un mantu komercdarbības veikšanai, un ziedojumi ir izlietojami tikai sabiedriskā labuma darbības veikšanai, tiem mērķiem, kas noteikti organizācijas statūtos. Lēmumā par SLO statusa piešķiršanu ir norādītas SLO darbības jomas, kurās SLO veic savu darbību saskaņā ar Likumā noteikto.

SLO ir jāievēro Likuma 11.panta otrajā daļā noteiktais ierobežojums – organizācijai ir pienākums ne mazāk kā 75% no kopsummas (ja tā kalendārajā gadā pārsniedz 12 minimālās mēneša darba algas), ko veido attiecīgajā kalendārajā gadā izlietotie ziedojumi un ieņēmumi no tās saimnieciskās darbības, kurai piemēro nodokļu atvieglojumus, izlietot tikai tai sabiedriskā labuma darbības jomai, kura minēta lēmumā par SLO statusa piešķiršanu attiecīgai organizācijai. Tas nozīmē, ka jebkuras SLO pamatdarbība ir sabiedriskā labuma darbība un tādēļ ir jāvērtē arī saimnieciskās darbības ieņēmumu izlietojums, sasaistot to ar SLO darbību un ievērojot attiecīgajā lēmumā par SLO statusa piešķiršanu noteiktās jomas.

XII. SLO administratīvie izdevumi.

Ministru kabinets ir noteicis [Ministru kabineta 2005.gada 4.janvāra noteikumi Nr.11 „Noteikumi par sabiedriskā labuma organizāciju administratīvajiem izdevumiem” (turpmāk – MK Noteikumi Nr.11)] tos izdevumu veidus, kuri šā Likuma izpratnē uzskatāmi par SLO administratīvajiem izdevumiem, paredzot, ka pie tiem pieskaitāmi SLO izdevumi, kuri nav tieši saistīti ar statūtos, satversmē vai nolikumā norādīto mērķu sasniegšanai.

Administratīvo izdevumu pārskatā ar skaitļiem, tekstā vai tabulā biedrības, nodibinājumi un RO, kam piešķirts SLO statuss, sniedz informāciju par pārskata gadā saņemto vispārējo ziedojumu (ziedojumi, kuru mērķi līgumā nav noteikti) kopsummu un tās izlietojumu administratīvajiem izdevumiem kopumā un pa izdevumu veidiem saskaņā ar MK Noteikumiem Nr.11.

SLO administratīvajiem izdevumiem drīkst izlietot ne vairāk kā 25% no attiecīgajā taksācijas periodā (kalendārajā gadā) izlietotajiem vispārējiem ziedojumiem.

XIII. SLO gada pārskats.

Saskaņā ar likuma „Par grāmatvedību” 2.pantu uzņēmuma (t.sk. arī biedrības, nodibinājuma) pienākums ir kārtot grāmatvedību. Biedrības, nodibinājumi, RO sagatavo gada pārskatu un tam ir jāsniedz skaidrs priekšstats par biedrības, nodibinājuma vai RO līdzekļiem,

to avotiem un finansiālo stāvokli pārskata gada pēdējā dienā, kā arī par biedrības, nodibinājuma vai RO saimnieciskajiem darījumiem, ieņēmumiem un izdevumiem pārskata gadā.

Biedrības, nodibinājuma *gada pārskats*² sastāv no:

- ✓ Bilances;
- ✓ Ieņēmumu un izdevumu pārskata;
- ✓ Ziedojumu un dāvinājumu pārskata;
- ✓ Ziņojuma.

RO *gada pārskats*³ sastāv no:

- ✓ Bilances;
- ✓ Ieņēmumu un izdevumu pārskata;
- ✓ Ziedojumu un dāvinājumu pārskata;
- ✓ Pielikuma.

MK noteikumu Nr.808 2.punkts nosaka, ja biedrība, nodibinājums, kuras apgrozījums (ieņēmumi) no saimnieciskajiem darījumiem gan kārtējā, gan iepriekšējā pārskata gadā nepārsniedz 40 000 *euro*, ir izvēlējusies kārtot vienkāršā ieraksta sistēmā, attiecīgā biedrība, nodibinājums par katru pārskata gadu sagatavo šādas pārskata daļas – ieņēmumu un izdevumu pārskatu un ziedojumu un dāvinājumu pārskatu (bilance šai gadījumā nav jāsatavo).

Savukārt RO saskaņā ar MK noteikumi Nr.928 2.punktā noteikto, ja RO apgrozījums (ieņēmumi) no saimnieciskajiem darījumiem gan kārtējā, gan iepriekšējā pārskata gadā nepārsniedz 40 000 *euro*, ir izvēlējusies kārtot vienkāršā ieraksta sistēmā, attiecīgā RO par katru pārskata gadu sagatavo šādas pārskata daļas – ieņēmumu un izdevumu pārskatu un ziedojumu un dāvinājumu pārskatu (bilance šai gadījumā nav jāsatavo).

XIV. Ziedojumu un dāvinājumu pārskata 4.pielikuma tabula.

Viena no biedrības, nodibinājuma un RO gada pārskata sastāvdaļām ir Ziedojumu un dāvinājumu pārskats un Ministru kabineta 2006.gada 3.oktobra noteikumu Nr.808 „Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.808) vai Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.928 „Noteikumi par reliģisko organizāciju gada pārskatiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.928) 4.pielikuma tabula „Detalizēta informācija par izlietotajiem ziedojumiem un dāvinājumiem 20_.gadā” (turpmāk – 4.pielikuma tabula). MK noteikumu Nr.808 55.¹punkts nosaka, kāda informācija ir atspoguļojama šī pārskata tabulas ailēs.

Ziedojumu un dāvinājumu pārskata tabulā iekļautajai informācijai ir jānodrošina SLO saņemto un izlietoto ziedojumu plūsmas izsekojamība un caurskatāmība, kā arī iespēja VID elektroniskā veidā apkopot organizāciju iesniegto informāciju.

Piemēram, Biedrības un nodibinājumi 4.pielikuma tabulu „Detalizēta informācija par izlietotajiem ziedojumiem un dāvinājumiem” aizpilda šādi:

1.ailē „Nr.p.k.” norāda projekta, pasākuma, aktivitātes ieraksta kārtas numuru;

2.ailē „Ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma apraksts” norāda konkrētus projektus, pasākumus, aktivitātes, kuriem ziedojumi un dāvinājumi ir izlietoti, detalizēti atšifrējot to kopsummas apakšpunktos, t.sk. norādot konkrētās īstenojamā projekta aktivitātes;

3.ailē „Ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma summas” norāda 2.ailē norādītajam projektam, pasākumam, aktivitātei kopā izlietoto naudas summu, kā arī izlietoto naudas summu sadalījumā pa 2.ailē norādītajām izlietojuma pozīcijām. Ailes noslēgumā aprēķina un norāda ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma kopsummu;

² Gada pārskatu sagatavo saskaņā MK 2006.gada 3.oktobra noteikumiem Nr.808 „Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem”.

³ Gada pārskatu sagatavo saskaņā ar MK 2006.gada 14.novembra noteikumiem Nr.928 „Noteikumi par reliģisko organizāciju gada pārskatiem”.

Vadlīnijas par Sabiedriskā labuma organizāciju likuma normām un to piemērošanu.

4.ailē „Ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma summas”, norāda izlietos ziedojumus un dāvinājumus pa saņemšanas veidiem katram projektam, pasākumam, aktivitātei un izlietojuma pozīcijām atbilstoši 2.ailē norādītajam. Ailes noslēgumā aprēķina un norāda izlieto ziedojumu un dāvinājumu kopsummu;

5. ailes „Ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma veids” apakšailēs „Sabiedriskā labuma darbībai (SL)”, „Administratīvajiem izdevumiem (AI)”, „Pārējiem saimnieciskās darbības izdevumiem (SD)” un „Citiem mērķiem un uzdevumiem (SC)” norāda biedrības un nodibinājuma, kam piešķirts SLO statuss, konkrētā projekta attiecīgās aktivitātes izdevumus, kas ir saistīti ar sabiedriskā labuma darbību, administratīvajiem izdevumiem un citiem izdevumiem atbilstoši izlietojumam.

5.aili „Ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma veids”, 6.aili „Sabiedriskā labuma darbības joma”, norādot tikai tās joma, kurās ir piešķirts SLO statuss, 7.aili „Sabiedriskā labuma darbības mērķa grupa” un 8.aili „Sabiedriskā labuma guvēju skaits” aizpilda tikai tās biedrības un nodibinājumi tikai tās NVO un RO, kurām ir piešķirts SLO statuss. Šīs ailes aizpilda par katru 2.ailē norādīto aktivitātes, projekta, pasākuma izdevumu veidu;

5.ailē „Ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma veids” norāda ziedojumu un dāvinājumu izlietojuma kopsummas un veidu. Ailes noslēgumā aprēķina un norāda katra ziedojuma un dāvinājuma izlietojuma veida kopsummu;

6.ailē „Sabiedriskā labuma darbības joma” norāda sabiedriskā labuma darbības jomu, kurai ziedojumi un dāvinājumi izlietoti, lietojot attiecīgu kodu. Šo aili aizpilda par tiem ziedojumiem un dāvinājumiem, kuru izlietojuma veids ir sabiedriskā labuma darbība;

7.ailē „Sabiedriskā labuma mērķa grupa” norāda sabiedrības daļu, uz kuru vērsta sabiedriskā labuma darbība, lietojot attiecīgu kodu. Šo aili aizpilda par tiem ziedojumiem un dāvinājumiem, kuru izlietojuma veids ir sabiedriskā labuma darbība;

8.ailē „Sabiedriskā labuma guvēju skaits” norāda tikai attiecīgā projekta, pasākuma, aktivitātes kopējo sabiedriskā labuma guvēju skaitu. Šo aili aizpilda par tiem ziedojumiem un dāvinājumiem, kuru izlietojuma veids ir sabiedriskā labuma darbība. Ailes noslēgumā aprēķina kopējo sabiedriskā labuma guvēju skaitu.

4.pielikuma tabula sniedz pilnu priekšstatu par no ziedojumiem veiktajām visām aktivitātēm katrā konkrētajā jomā, izlietotā finansējuma apmēru un konkrētu labuma guvēju skaitu.

XV. Nodokļu atvieglojumi.

Ja organizācija atbilst SLO (Likuma 3.pants) definīcijai un tās veiktā darbība atbilst sabiedriskā labuma darbības (Likuma 2.pants) definīcijai, tai ir tiesības saņemt nodokļu likumos noteiktos nodokļu atvieglojumus, bet ziedotājiem ir tiesības izmantot nodokļu atvieglojumus vai atsaukt ziedojumu (Likuma 4.pants), ja tie ir izlietoti neatbilstoši Likumā noteiktajiem ierobežojumiem. No iepriekš minētā izriet, ka NVO pēc savas būtības nav uzņēmuma ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) maksātāji. Tas nozīmē, ka saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.¹pantu un likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 10.pantu persona, kura veic ziedojumu SLO, var samazināt budžetā maksājamos nodokļus. Tādējādi valsts ir noteikusi īpašu labvēlības statusu SLO, radot iespēju SLO piesaistīt vairāk ziedotāju un to naudas līdzekļus.

Uzņēmumiem saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.¹pantu, ziedojot budžeta iestādēm, kā arī Latvijas Republikā reģistrētām biedrībām, nodibinājumiem un RO, kurām piešķirts SLO statuss saskaņā ar Likumu, ir tiesības saņemt UIN 85% no ziedotās summas, taču kopējā UIN atlaide nedrīkst pārsniegt 20% no kopējās nodokļa summas.

Savukārt *fiziskajām personām* – iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) maksātājiem saskaņā ar likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 10.panta pirmajā daļā noteikto ir tiesības piemērot IIN atvieglojumus (IIN likme par 2016.gadu – 23%), samazinot ar IIN apliekamo ienākumu par veiktajiem ziedojumiem, kas nepārsniedz 20% no maksātāja apliekamā ienākuma.

Tādejādi SLO būtībā saņem valsts atbalstu – finansējumu netiešā veidā. SLO veic sabiedriskā labuma darbību sabiedrības interesēs un ievēro Likumā noteiktos pienākumus un mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojumus.

XVI. Informācijas pieejamība par SLO, t.sk., SLO iegūšanu u.c. jautājumiem.

✓ VID Klientu apkalpošanas centros ir pieejamas konsultācijas, kā arī ir iespējams elektroniski iesniegt pieteikumu padziļinātai konsultācijai un VID speciālists vienosies par individuālas konsultācijas sniegšanas laiku.

✓ Saskaņā ar Iesniegumu likuma regulējumu, VID sniedz rakstisku skaidrojumu un atbildes uz SLO neskaidrajiem jautājumiem.

✓ Visa informācija par SLO statusa piešķiršanu un uzraudzību, kā arī SLO reģistrs un cita noderīga informācija ir pieejama VID mājas lapā (<https://www.vid.gov.lv>) sadaļā „Sabiedriskā labuma statuss”. Informācija par SLO statusa iegūšanu, SLO darbību VID mājas lapā ir pieejama visiem interesentiem.

XVII. Informācija par SLO skaitu.

Ik gadu vērojams, ka katru gadu palielinās SLO skaits vidēji par 250 organizācijām. Saskaņā ar VID (Sabiedriskā labuma organizāciju reģistra turētāja) sniegto informāciju par SLO skaitu pēc stāvokļa uz 2017.gada 1.janvāri – **2640** SLO (uz 2016.gada 1.janvāri - **2 436** SLO), t.sk.:

- ✓ biedrības – 2205 vai 83,5% no SLO kopskaita;
- ✓ nodibinājumi – 350 vai 13,3% no SLO kopskaita;
- ✓ RO – 85 vai 3,2% no SLO kopskaita.

Latvijā no visām reģistrētajām biedrībām un nodibinājumiem SLO statuss ir apmēram 10% organizāciju. SLO skaita pieaugums pret 2016.gadu ir 7,7% vai SLO skaits ir pieaudzis par 204 organizācijām. Lai gan ir vērojams SLO skaita pieaugums, ap 50 organizācijām katru gadu zaudē SLO statusu.

Izplatītākie SLO zaudēšanas iemesli ir:

- ✓ nodokļu parādi;
- ✓ organizācijas darbības neatbilstība piešķirtajai sabiedriskā labuma darbības jomai;
- ✓ neiesniegti gada pārskati u.c.

XVIII. NVO normatīvā bāze, t.sk., grāmatvedības kārtēšanas noteikumi.

1. Biedrību un nodibinājumu likums;
2. Reliģisko organizāciju likums;
3. NVO, t.sk., SLO grāmatvedības kārtēšanu reglamentējošie normatīvie akti:
 - ✓ Likums „Par grāmatvedību”;
 - ✓ MK 2006.gada 3.oktobra noteikumi Nr.808 „Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.808);
 - ✓ MK 2006.gada 14.novembra noteikumi Nr.928 „Noteikumi par reliģisko organizāciju gada pārskatiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.928).

Saskaņā ar likuma „Par grāmatvedību” 2.pantu jebkura uzņēmuma t.sk., biedrības, nodibinājuma un RO pienākums ir kārtot grāmatvedību. Grāmatvedībā uzskatāmi atspoguļojami visi biedrības, nodibinājuma un RO saimnieciskie darījumi, kā arī katrs fakts vai notikums, kas rada pārmaiņas šo organizāciju mantas stāvoklī. Grāmatvedību kārtot tā, lai grāmatvedības jautājumos kvalificēta trešā persona varētu gūt patiesu un skaidru priekšstatu par biedrības, nodibinājuma un RO finansiālo stāvokli, tā darbības rezultātiem, naudas plūsmu noteiktā laikposmā, kā arī lai var konstatēt katra saimnieciskā darījuma sākumu un izsekot tā norisei. Par grāmatvedības kārtēšanu un visu saimnieciskos darījumus apliecinošo dokumentu

oriģinālu, kopiju vai datu attēlu saglabāšanu ir atbildīgs uzņēmuma vadītājs [(biedrībā, nodibinājumā – izpildinstitūcija (vadības institūcija), RO – vadība (vadības institūcija)]. Biedrības, nodibinājuma un RO vadības institūcija, ir atbildīgas par gada pārskata vai tā daļu – ieņēmumu un izdevumu pārskata, ziedojumu un dāvinājumu pārskata – sagatavošanu un iesniegšanu, t.i., tās organizē NVO grāmatvedības uzskaiti saskaņā ar normatīvajiem aktiem un veic citus pienākumus saskaņā ar statūtos noteikto kompetenci.

Savukārt, biedrību un nodibinājumu gada pārskatu struktūru, apjomu un saturu, kā arī to sagatavošanas, pārbaudīšanas un iesniegšanas kārtību nosaka MK noteikumi Nr.808 un RO - MK noteikumi Nr.928.

2014.gadā veiktie grozījumi MK noteikumos Nr.808 un MK noteikumos Nr.928 paredz prasību biedrībām un nodibinājumiem un RO Ziedojumu un dāvinājumu pārskatā sniegt detalizētu informāciju par izlietotajiem ziedojumiem un dāvinājumiem. Šādas informācijas sniegšana ļaus saņemt detalizētu informāciju par saņemtajiem un izlietotajiem ziedojumiem, iegūstot informāciju par nozares attīstību. Šādas informācija uzlabos finanšu līdzekļu izlietošanas pārredzamību, nodrošinot dāvinājumu (ziedojumu) izlietojuma caurskatāmību, kā arī veicina sabiedrības uzticību nevalstiskajam sektoram.

XIX. SLO normatīvā bāze.

Papildus NVO normatīvo bāzi par SLO darbību regulē SLO reglamentējošie normatīvie akti:

- ✓ Sabiedriskā labuma organizāciju likums;
- ✓ Ministru kabineta 2005.gada 4.janvāra noteikumi Nr.11 „Noteikumi par sabiedriskā labuma organizāciju administratīvajiem izdevumiem”;
- ✓ Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumi Nr.32 „Noteikumi par sociāli mazaizsargāto personu grupām”;
- ✓ Ministru kabineta 2006.gada 21.jūnija noteikumi Nr.566 „Noteikumi par kārtību, kādā nodod likvidējamās sabiedriskā labuma organizācijas mantu, un kritērijiem, pēc kādiem nosaka sabiedriskā labuma organizāciju, kurai nodod likvidējamās sabiedriskā labuma organizācijas mantu”;
- ✓ Ministru kabineta 2010.gada 5.maija noteikumi Nr.407 „Noteikumi par biedrības, nodibinājuma, reliģiskās organizācijas vai tās iestādes iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu”;
- ✓ Ministru kabineta 2004.gada 30.novembra noteikumi Nr.976 „Sabiedriskā labuma komisijas nolikums”;
- ✓ Ministru kabineta 2004.gada 30.novembra noteikumi Nr.977 „Noteikumi par biedrību un nodibinājumu pārstāvju izvirzīšanu un iekļaušanu Sabiedriskā labuma komisijā”;
- ✓ Ministru kabineta 2014.gada 8.aprīļa rīkojums Nr.155 „Par Sabiedriskā labuma komisiju”;
- ✓ Ministru kabineta 2015.gada 22.decembra noteikumi Nr.779 „Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi”.

XX. Aktuāli.

2014.gada 14.oktobrī Ministru kabinetā tika apstiprināta koncepcija „Par sociālās uzņēmējdarbības ieviešanas iespējām Latvijā”, kas paredz izveidot īpašu statusu tādiem uzņēmumiem, kas izveidoti ar mērķi risināt sociālās problēmas. Šie uzņēmumi varēs darboties arī komersanta juridiskā ietvarā.

Šobrīd Saeimā noris darbs pie likumprojekta „Sociālās uzņēmējdarbības likums” izstrādes. Pēc Sociālās uzņēmējdarbības likuma ieviešanas, NVO būs iespēja izvērtēt savu darbību un kļūt par sociālo uzņēmumu, ja attiecīgais NVO atbildīs sociālā uzņēmuma kritērijiem.